

8.1 Reflectie

In de reflectie wordt gekeken naar de relatie van de gekozen onderzoeksmethode met de uitkomsten van het onderzoek. Aan de hand van vier aspecten wordt inzicht gegeven in het afstudeerproces en wat de hierbij ontwikkelde competenties zijn geweest.

8.2 Aspect 1

De relatie met het onderzoek en de bredere maatschappelijke context.

- Het afstuderen op de combinatie van de thema's duurzaamheid en transformatie heeft als voordeel gehad dat het enorm leeft in de praktijk. Duurzame transformatie wordt ook wel de bouwkundige opgave van de toekomst genoemd, en niet onterecht. Het onderzoeksonderwerp is zeker actueel en zal dit waarschijnlijk nog geruime tijd blijven.

8.3 Aspect 2

De relatie tussen het thema van de studio en het onderwerp/casestudie dat is gekozen door de student.

- Op het gebied van transformatie is reeds enorm veel onderzoek gedaan en zijn talloze modellen ontwikkeld. Dit heeft als voordeel dat er een gedegen literaire basis ligt voor het onderzoek, maar dat het relatief weinig ruimte laat voor nieuwe bevindingen. Het onderwerp duurzaamheid is echter pas de laatste paar jaar in opkomst gekomen en biedt die ruimte meer. Dit heeft als nadeel dat er ook minder informatie beschikbaar is. Het was hierbij af en toe lastig om evenwicht te vinden in de te verwerken informatie uit de literatuur.

- De afbakening van het onderwerp met industrieel erfgoed is erg goed bevallen. Deze gebouwen spreken erg tot de verbeelding en hebben gezorgd voor een sterke persoonlijke affectie met het onderwerp. Iets wat erg belangrijk is in een dergelijk lang lopend onderzoeksproces.

8.4 Aspect 3

De relatie tussen het onderzoek en het ontwerp.

- Door middel het bestaan van modellen op het gebied

van duurzaamheid en op het gebied van transformatie lag het ontwikkelen van een model voorop. Uit praktijkonderzoek van de drie casestudies bleek echter dat dergelijke modellen op het gebied van transformatie niet of nauwelijks bekend zijn in het bedrijfsleven. Het bijstellen van het onderzoek naar het ontwikkelen van een meer strategische aanpak leek hier dan ook beter op zijn plaats. Het kritisch blijven kijken naar de bevindingen en het daarmee bijstellen van het onderzoek is dan ook belangrijk.

8.5 Aspect 4

De relatie tussen de methodologische aanpak van de studio en de gekozen methode door de student in het onderzoek.

- Het bepalen van drie casestudies in het stadium van de onderzoeksopzet was een sterke zet om de rode draad van het onderzoek vast te houden. Vanuit de casestudies kon het onderzoek verder worden uitgevoerd. Het is echter wel van belang om dan ook direct uit te zoeken wat de relevante vragen zijn die een dergelijke casestudie kan beantwoorden. Het gevaar ligt op de loer dat wanneer dit niet gedaan wordt de gevonden informatie in een later stadium nog gefilterd moet worden of dat er nog informatie ontbreekt.

- Interviewervaring speelt ook een grote rol. Dit is een aspect wat is opgedaan tijdens het afstudeerproces. Door vaker interviews af te nemen wordt hierbij een handigheid ontwikkeld in het anticiperen en het kritisch zijn in een gesprek en het leggen van contacten in het algemeen. Ondervonden is dat het afnemen van interviews een langetermijnplanning vergt en dat hier dus vroeg in het onderzoeksproces mee moet worden begonnen.

- Het plannen van een dergelijk langlopend onderzoek is een nieuwe ervaring, vergt veel energie en is daarom niet altijd soepel verlopen. Het afstuderen moet gezien worden als een fulltime baan waarnaast weinig tijd is voor bijvoorbeeld openstaande vakken.

- In een later stadium van het afstudeerproces zijn naast de drie casestudies twaalf literatuurstudies gericht naar duurzame transformatieprojecten. Het was beter geweest als deze projecten reeds bekend waren ten tijde van de onderzoeksopzet. Het had veel tijd gescheeld en extra informatie gegeven, als deze ten tijde reeds verkennend waren onderzocht.

- Ook het volgen van een stage vergt veel tijd, maar is ondanks van enorme waarde geweest voor de persoonlijke ontwikkeling en kennisvergaring op het gebied van duurzame transformatieprojecten. Het kunnen meelopen bij twee transformatieprojecten die zich in verschillende fasen begaven van het ontwikkelproces heeft enorm veel inzicht gegeven in hoe het er daadwerkelijk in de praktijk aan toegaat. Dit is van enorme waarde geweest voor de zelfverzekerdheid waarmee het bedrijfsleven straks tegemoet wordt gegaan.

- Het verrichte onderzoek is mede door de drie casestudies en de twaalf literatuurstudies naar duurzame transformatieprojecten erg gebouwd gericht. Er gaan echter stemmen op die sturen op een vertaalslag in de duurzaamheid die zich meer richt op de gebruiker. De categorie sociale duurzaamheid in dit onderzoek sluit hier reeds op aan maar kan verder worden onderzocht.

- Nieuwe inzichten komen vaak tot stand door het deelnemen aan de bijeenkomsten met studenten en

8. Reflectie

docenten omtrent het eigen afstudeeronderwerp, deze zijn ook een sterk stimulerende factor in het afstudeerproces. Het is daarom ook belangrijk dat deze bijeenkomsten op regelmatige basis, ook na de goedkeuring van de onderzoeksopzet, worden gehouden. Op deze manier blijven studenten op de hoogte van elkaars werk en kunnen ze elkaar stimuleren. Ook komen nieuwe inzichten aan het licht die vervolgonderzoek kunnen bevorderen. Binnen het afstudeerproces zijn deze bijeenkomsten van bijvoorbeeld het transformatielab of het green-lab erg motiverend gebleken.

- Ook het zelf opzetten van een dergelijke bijeenkomst zorgt voor het ontwikkelen van organisatorische vaardigheden. Dit is ondervonden tijdens het opzetten van een expertmeeting omtrent het afstudeeronderzoek. De expertmeeting leverde misschien niet vooraf verwachte resultaat, maar zorgde toch voor een discussie die de motieven rond het doorvoeren van duurzaamheid aan het licht bracht.

- Wanneer de planning van het afstudeerproces niet loopt zoals verwacht en resultaten blijven uit, dan is dat vervelend. Het afstuderen is echter geen lineair proces en het is gebleken dat het verwerken van tegenslagen hier ook bij hoort. Dit toont echter ook de weerbaarheid van het onderzoeksonderwerp en het doorzettingsvermogen dat hierbij is getoond om tot een afronding te komen.